

САВИНДАН

Издаје: Милешевски културни клуб „Свети Сава” • Лист излази сваког Савиндана
Пријепоље, 27. јануар 1994. године, Бр. 4

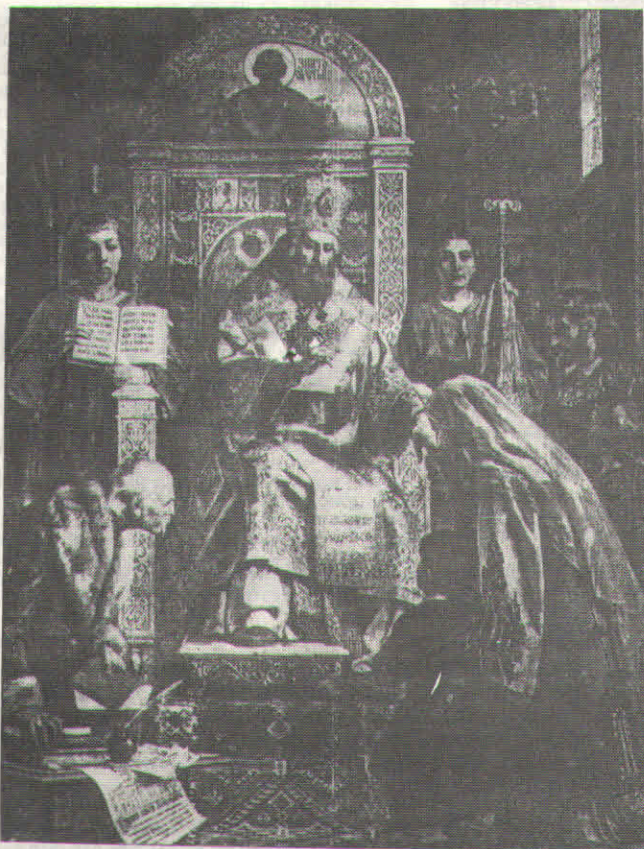
У сусрет 400 - годишњици спаљивања моштију Светог
Саве (1595-1995)

ОДСЈАЈ СВЕТОСАВЉА

(Одговори Епископа Милешевског господина Георгија на
питања листа "Савиндан")

Поводом предстојеће јубиларне 400-годишњице спаљивања моштију Светог Саве на Врачару у Београду, где је сада никао Светосавски Храм, обратили смо се Његовој преосвећености Епископу Милешевском господину Георгију, члану нашег светосавског клуба, с молбом да специјално за "Савиндан" одговори на три актуелна питања.

Ваше преосвећенство, следећег лета сав српски народ у земљи и расејању и његова духовна матица - Српска Православна Црква ће осмишљено и достојно обележити 400-годишњицу варварског спаљивања моштију Светог Саве на Врачару, које су из манастира Милешеви однете на синанпашинску ломачу. Очекује се да том пригодом главна и завршна свечаност буде у манастиру Милешеви. Шта за дух и духовно васкрснуће угроженог српства и православља у

Урош Предић: „Свети Сава благосиља Српчад”

овом тешком времену значи подсећање на тај изузетни догађај у бурној историји нападеног српског народа?

Значи то, да би српског народа одавно нестало са ових простора да му његова Православна вера и његова родољубива поезија нису с колена преносили успомене прошлости. Зато је народни песник то најбоље изрекао: "Манастири, гусле и гудало

то је наше српство очувало..."

Прах Светог Саве се развејао широм света да би постао веза свих дијаспора са отаџбином.

ГЕОРГИЈЕ /БОКИЋ/
Епископ Милешевски

Како Ви као главни духовни пастир српског народа Милешевске епархије оцењујете предлог Милешевског културног клуба "Свети Сава" у Пријепољу да нови пут од саобраћајне раскрснице (петље) и хотела "Милешево" односно од пријепољске железничке и аутобуске станице, а који пролази кроз град и об аллом реке Милешевке води у манастир Милешево у дужини од 5,5 километара, добије и званично и симболично име "ПУТ СВЕТОГ САВЕ" или народски једноставније - "САВИН ПУТ"?

То је исправка једне крупне неправде. Незамисливо је да најзначајнија личност због које је и Милешева чувена не буде посебно истакнута. Уз то и наш прави српски пут у будућности је пут Светог Саве. Ја вашу идеју у потпуности подржавам и видим је остварену. Треба истрајати.

Шта нам у Вашој Милешевској епархији и целој рашкој области, колевци српске духовности и државности, ваља чинити да и овај јубилеј уроди богатијим светосавским плодом?

Пре свега заложити се сви скупа да прослава буде одсејај духа и идеја Светог Саве. А то значи мир, слога, измирење свих Срба.

НАРОДНА СВЕЧАНОСТ СВЕТОМ САВИ У ЧАСТ

Уочи овогодишњег Савиндана, народне и школске славе, празника измирења свих Срба и свих људи добре воље, Главни одбор Милешевског културног клуба "Свети Сава" организује велику народну свечаност "Светом Сави у част" у Дому културе у Пријепољу уз присуство најеминентнијих духовних и световних представника свих пет општина Милешевске епархије и њеног Кола Српских Сестара. На свечаности ће уз своцирање настанка првог светосавског друштва у милешевском крају пре 90 година бити представљена досадашња издања листа

"Савиндан" као и промовисати Летопис о постојању и активностима светосавске организације с почетка и краја овог века. Повратак заборављеној народној традицији биће обележено сечењем светосавског колача.

Свечани скуп ће изразити и своју сагласност на иницијални предлог Милешевског културног клуба "Свети Сава" о преименовању улица и тргова у Пријепољу и избору Одбора за подизање споменика оснивачу прве српске државе Стевану Немањи у Новом Пазару.

ЧЕСТИТАМО ПРАЗНИК ИЗМИРЕЊА СВИХ СРБА

ЈЕДАН ЛИСТИЋ ИЗ КУЛТУРНЕ ИСТОРИЈЕ ПРИЈЕПОЉА

Ове године навршује се 30 година од оснивања српског православног црквено-пјевачког друштва "Свети Сава" у Пријепољу. Ово друштво је учинило веома много на просвећивању својих чланова и околине. После светског рата свој рад у овом правцу друштво је наставило под именом "Читаоница" која и данас постоји и има веома богату књижницу. Приликом ове 30-годишњице сматрам за потребно да бар у блиједим сликама опишем постанак и развојак друштва "Свети Сава", и да, уместо тамјана, са ово неколико ријечи, окадам гробове његових преминулих чланова.

Друштво је основано 1904 године, оснивачи су били уважени прота г. Јован Госпић, покојни Ђорђе Јакић, учитељ и потписати. Главни циљ друштва није био пјевање у цркви, као што је гласила друштвена фирма, али нама члановима је било стало до тога да друштво интимно вежемо за цркву, јер је она тада била код нас центар нашег народног живота под црквеним кровом били смо најбоље заштићени од власти.

Идеја оснивања овог друштва била је веома добро примљена међу омладином па се одмах уписао приличан број мушких чланова. Од женских се у почетку уписала само г-ђица Стана Петровићева, учитељица. Први председник је био прота г. Јован Госпић. Пошто је он дао оставку за председника је изабран г. Сретен Вукосављевић. Када је он напустио Пријепоље и отишао за Црну Гору за председника је дошао потписати. У прво вријеме рад друштва се састојао из припремања забавачији је приход био намењен искључиво за помагање сиромашним ученицима овдашњих српске основне школе. Пошто није било спремног хороваће који би предавао нотално пјевање, пјевало се без нота у два гласа. Прве године је приређена светосавска забавача са позоришним комадом "Шаран" од Јована Јовановића Змаја. Грађанство до тада није имало пролике да гледа позоришне представе, па је било одушевљено. Од чистог прихода одмах је сиромашним ученицима купљено више пари веша, обуће и одјела. Тако смо радили двије године. Доласком г. С. Вукосављевића за председника друштво је проширило свој делокруг рада. Главни циљ постаје друштвено и интелектуално образовање својих чланова. У том циљу оснива се друштвена књижница. Темељ је ударен са књигама добијеним на поклон од појединих чланова. Затим је набављена целокупна библиотека браће Јовановића из Панчева, као и неколико кола Српске књижевне задруге. Касније су набављена сва издања Матице српске и СКЗ. Чланови су књиге добијали бесплатно, а нечланови су плаћали пет крајцара месечно. Колико је омладина била жељна књиге и воље да се просвећује најбоље се може видети из броја књига које су узимане на читање из књижнице. Често је број издаваних књига прелазило пет стотина месечно.

Осим тога, сваке недеље и празника кад није било забаве или позоришне представе организоване су сједељке за чланове и њихове породице. Улаз је био бесплатан и одржаване су у згради Основне школе. На тим сједељкама читана су дијела српских писаца, одржавана предавања како национално васпитног карак-

тера тако и о лијепом понашању у друштву, о чувању народног здравља, тако и о другим корисним стварима. Највећа пажња пак поклањала се раду на јачању националне свијести и пропагирању идеје свој своме. Поклањано је доста пажње давању позоришних представа васпитног карактера. Друштво "Свети Сава" је на свом репертоару имало ове комаде: Шаран, Ђидо, Честитам, Љубавно писмо, Два цванника, Избирачица, Подвала, Кир Јања, Зла жена, Београд некад и сад, Под маглом, Кнез Иво од Семберије, Покондирена тиква, Јазавац пред судом, итд. Сем ових, давани су и неки комади у једном чину, кратки, које је г. С. Вукосављевић преводио са Немачког. Похађање позоришних представа и концерата грађанство је било душевна храна па их је радо посећивало.

Прве кулисе за "Два цванника" цртао, нам је наш земљак г. Милан Минић, сада архитекта у Београду, а после нам је скоро све кулисе радио његов брат покојни Милош Минић, који је као ђак-наредник погинуо у светском рату. Наравно све је то радио бесплатно. Дилетанти су постепено улазили у финесе итанчине игре тако да су мирне душе могли играти и пред публиком која је навикла да гледа праве глумце. Ради илустрације како су играли навешћу овај случај. Давали смо кнеза од Семберије. Наравно овакве ствари без знања власти. На ту представу ипак смо позвали два турска санитетска официра, лекара и апотекара. Обојица су били Јермени и наши пријатељи. Иконију, мајку кнеза Иве, играла је г-ца Дара Бојовићева тако природно, да кад је она изнијела из куће икону и кандило да пролази за откуп робља, оба официра, иако нису знали српски, гушили су се у сузама. Маскирање је такође било добро. Карактеристике ради напомињем да је у једном комаду кога је г. С. Вукосављевић "социни" из Кочићевих прича "С планине и испод планине" покојни Милун Куртовић који је играо Брадару, био тако маскиран да га ни жена није могла препознати.

У овом раду наилазили смо на велике тешкоће које су нам причинавале турске власти. Више пута били смо у опасности да полиција не бане у књижницу па књиге конфискује, а нас похапси. Те опасности смо умјели сретно избећи. Књиге смо растурали по кућама својих чланова, а кад опасност мине ми их опет прикупимо. Било је случајева када смо огњишта дубоко раскопавали да би у рупе под њима књиге могли сакрити. Дешавало се да нам власти забране окупљање у школи и припремање за забаву. Тада би се окупљали редом код кућа својих чланова где смо вршили вежбе из пјевања и пробе позоришних комада. То смо чинили под изговором да су то домаћа

ЖИВА СВЕТОСАВСКА ИСКРА

Пре девет деценија, на Савиндан 1904 године, у Пријепољу је организовано прво српско православно "црквено-пјевачко" друштво "Свети Сава" као претеча садашњег Милешевског културног клуба "Свети Сава". Била је то прва организована, светосавска искра у културном животу милешевског краја с почетка овог века. Његов први председник био је прота Јован Госпић, старешина цркве Светог Василија Острошког у Пријепољу. На тој дужности свештеника је заменио учитељ Сретен Вукосављевић будући оснивач социологије села, а потом је улогу председника преузео трговац Дико Зиндовић.

О постојању и активностима тог првог светосавског друштва најбоље сведочи чланак Дика Зиндовића у листу "Рашка" из 1934 године који овом приликом објављујемо са малим скраћењима.

сијела на који се омладина весели и забавља како се то у оно доба чинило. Једном приликом пред Светог Саву ондашњи кајмекам (срески начелник) злогласни Назми беј, преко комесара полиције, наредио нам је да салу у којој ћемо одржати забаву, не смијемо украшавати српским тробојкама. Ми тврдоглави, какве нас је Бог дао, не само да ту наредбу нисмо послушали него смо поред сале у којој је држана забавача капије кроз коју се улазило у двориште окитили тробојним барјацима па смо чак и завесу на позорници изградили у виду српске тробојке. Оваква наша дрскост фрапирала је самог Назми беја који је забаву посјетио те не само да нас није казнио, него нам ни једном речју није пребадио.

Нажалост, рад друштва "Свети Сава" у

прво вријеме је ометан и од наших конзервативних људи. Али благодарем свом солидном и конструктивном раду друштво "Свети Сава" је успјело да и од тих својих противника створи пријатеље.

У зениту своје дјелатности друштво је имало једну добру замисао коју је желело остварити. Хтело је да подигне Народни дом, зграду са једном великом салом за концерте и позоришне представе. Ова сала, према пројекту који је био урађен, имала би позорницу, мјесто за оркестар, ложе и галерије и око 250 седишта. Имала би још две просторије за читаоницу и канцеларију. Црквена општина је била обешала земљиште, а митрополит рашко-призренски Нишифор дао је и благослов и одобрење. Чак је и потребни материјал, као камен, креч, песак и дрвена грађа, прибављен, али до изградње није дошло. Све је омела сићна пакост оних којима је било криво што идеја за подизање Дома потиче од чланова друштва "Свети Сава".

За вријеме окупације окупације је имовина овог друштва, однете су књиге из књижнице, као и позоришни реквизити, кулисе, гардероба, фотеле и столице. Мало је шта од тог повраћено после ослобођења.

На крају ових сећања напомињем и ово: после прогласа устава у Турској 1908 године у политичкој акцији нашег националног покрета у Скопљу запажено је да су пријепољски Срби спретно и успјешно радили. За тај успех има се благодарити друштву "Свети Сава" које је својим радом припремило терен за такву акцију.

Дико Зиндовић

Тамбурашки оркестар Пријепоља пре 80 година

ФЕЛТОН ИЗМЕЂУ РАЗУМА И ЗАБЛУДА

(Одломци из књиге "Српско питање" Добрице Ђосића)

Не треба данас људе и народ спасавати од разочарења које их обузима. Из разочарења људи могу сагледати своју истину, из разочарења може настати искуство, неопходно за настајање "мислеће наде". Разочарани људи могу све, и оно најтеже: ослобађање од заблуда, и лакоумислености.

Од свих мучних осећања човек (и народ) може имати највише користи од разочарења. Само се слаб дух плаши од разочарења, оно је извор болних истина: највише оних о себи.

Од наше колективне памети зависи да ли ћемо наш историјски пораз претворити у победу. Ту су могућности искористили многи народи. Али велики народи. У право по томе су и велики.

Како људима и народу повратити изгубљено достојанство које је жива основница морала? Достојанство, као

КОЛЕВКА ШТАМПАРСТВА У КРИЛУ СВЕТОСАВЉА

(Из књиге "Милешевска штампарија" од Вукомана Шалипуровића)

Милешевска штампарија је значајна културна тековина српског народа у средњем веку. Она је доказ да је наш народ, кад год су за то постојали услови, радио на књизи и писаној речи. У то мрачно доба, без слободе, без државе која помаже народну културу и просвећеност, српски народ је нашао снаге и воље да се ода прегалачком раду на књизи. Ту традицију пренео је из рукописне књиге која се тешко и мучно стварала. Као и све књиге до тог времена, штампане књиге Милешевске штампарије настале су у Милешеви, што је сасвим разумљиво, јер је Милешева била најзначајнија манастир у целом Полимљу, као и у тадашњој Дабарској епархији...

Појава Милешевске штампарије испуних сто година после Гутенберговог изума штампарске технике и близу педесет година после појаве прве српске штампарије на Цетињу, доказ је великог интересовања Срба за штампану књигу. То има дубоке корене из ранијих времена, из доба рукописне књиге. Такве књиге су настале готово у сваком манастиру, испосници, митрополитском седишту, па чак и парохијским црквама. Писали су их митрополити, игумани и калуђери, ђакони и парохијски свештеници. На тој богатој традицији јавља се и жеља и интерес за штампаном књигом чим се она појавила у свету. То се догодило и у манастиру Милешеви, маузолеју Светог Саве, оснивачу и утемељивачу Српске православне цркве и њене аутокефалности. Савин мит и његово мртво присуство у Милешеви захтевало је да се поред рукописне књиге ту појави и штампана књига...

Манастир Милешева је половином 16 века био значајан економски и културни центар овог краја. Гајио је доста стоке и трговао са Италијом. У том времену је записано да су милешевски калуђери продали Дубровнику 4.700 оваца за 2.000 дуката. Манастир је "трештао у сребру и позлати". А имао је и снажну заштиту великог турског везира Мехмед-паше Соколовића. Као

Српче, звано Бајица, он је у детињству био милешевски ђак, пре него је данком "у крви" одведен у јаничаре. А посебан углед манастир је уживао што се у њему налазило тело Светог Саве које су калуђери показивали пролазницима. Тада је француски путописац Пјер Лескалоптје забележио:

- Видели смо Јевреје и Турке како ову кост љубе са истим поштовањем као и Хришћани и дају више милостије...

Поред помоћи околних самоуправних кнезова и српског народа из тих кнежевина, манастир Милешева је имао издашну помоћ грађана Пријепоља. Овај град је био велико трговачко место па се у доба штампарије помиње као "велика варош хришћанских Срба". Пријепоље је у то време имало 800 кућа, лепе ханове, караван-сарај. За оне прилике манастир је био у повољном положају. Његови поседи остају и даље манастирска својина. Манастир је имао своју земљу, млинове, ковачницу са ковачем Јованом, вртове и винограде...

Кад су ницале милешевске књиге Турска је била на врхунцу своје моћи. Султан Сулејман је прешао Саву, поробио Срем, узео Будим и Ердељ и кренуо на Беч. Са великом војском крече на остатак слободне Босне, заузима Јајце, Бања Луку, продире у Липко и Далмацију. Последњи слободни крајички српске земље потпадају под турску власт. Грцају Хрватска, Угарска, Аустрија у одбрани од освајача. Папа моли, преклиње и позива у борбу све хришћане против неверника. Кроз Полимље иде велика турска војска на Босну и Херцеговину...

Све до краја 16 века Милешева је била велика влашка нахија која је обухватала 21 насеље са кнезом Србином на челу. Манастир је задржао феудална права из немањинске државе која турска окупација у прва два века није сасвим угушила. У таквим приликама Милешево је куповало књиге и имало своју библиотеку. Овај манастир је првој штампарији у Венецији дао главне мајсторе, калуђере Генерија и Тодора, оба родом из Пријепоља. Ту у Венецији је током 16 века већ радила српска штампарија коју је организовао Божидар Вуковић. У њој су израђивана слова старословенске азбуке, као и штампан први српски буквар и први "Српски словар". Из Венеције су донете типаре и за цетињску, горажданску, рујанску и грачаничку штампарију... Милешевски калуђери су развијали и жив дипломатски рад. Ишли су у Румунију, као и на двор руског цара Ивана Грозног од њега добијали дарове... Они су штампарске машине (типаре) донели у Милешево из Венеције. Са товарима од шест коња на том опасном путу задржали су се пола године. Морали су се провладати између фронтаца, а друмови су били поседнути хајдуцима, ускоцима, турским делијама, харачлијама и обесним јаничарима. Довољно је било да им неко одузме коње па да драгоцени уговор остане на друму... Из Венеције је набављена и хартија за Милешевску штампарију, јер је у целом турском царству није имало. Хартија је прављена од ланених и памучних крпа и била отпорнија од оне добијане из дрвета. Зато су старе књиге и издржале толика страдања и одржале се до данас...

Прва књига штампана у Милешевској штампарији од 1. јануара 1544 године до 30 ок-

тобра исте године био је "Псалтир". Његови штампари су били игуман манастира Бање Мардарје и калуђер Тодор. Друга књига општампана 1545 године звала се "Милитвеник" (Требник), а штампали су је два калуђера-ђака: Дамњан и Милан. И трећа до данас сачувана књига из ове штампарије јесте опет "Псалтир". Повезивање милешевских књига је вршено у којном повезу, јер је кожа доста штављена у табханаме (кожарама) које су радиле у Пријепољу и Пљевљима...

Графика и опрема милешевских књига биле су сличне онима из других српских средњовековних штампарија. Оне нису имале илустрација, па су им једини украс биле заставе. У погледу декоративних и орнаменталних украса ове књиге су доста скромне. Њихову културну вредност особито чине сачувани колекторски листови из Милешевске штампарије. Рушењем манастира Милешево они су пренети и сачувани у манастиру Свете Тројице. У Милешевској штампарији улепшавана су ћирилична слова која су се и до данас одржала у црквеној и грађанској ћирилици. Незнат је тираж милешевских књига. До сада је сачуван мали број примерака. По један примерак поседују: Народна библиотека у Београду, Архив САНУ, Матица Српска у Новом Саду, и Музеј Патријаршије у Београду. Варварским рушењем цркава и манастира у Полимљу и целој земљи нестао је и велики број Милешевских књига. Сви су примерци уништени и у спаљеној Народној библиотеци у Београду 1941 године. По неки примерак је сачуван у библиотекама Москве, Прага и Букурешта. Нажалост, ни манастир Милешево, ни друге цркве у рашкој области, као ни грађанске библиотеке њеног завичаја, немају ни један примерак књига из Милешевске штампарије 16 века која је одиграла значајну улогу у културној историји српског народа.

објективна вредност и дејствујуће осећање, може да се изгради само на истини. Зато слобода за истину бива нама најпреча и најживотворнија слобода. А очај и неодговорност за будућност, дв су сродничка и општа осећања народа у нашим данима када се у постојећем не може више, а друго и ново се не види.

Основно је питање: како у Србину створити грађанина? Он може да крене из овог историјског ћорсокака у коме се нашао тек онда када се у њему сазда грађанска свест и грађански морал. То значи: историјски садржај националности и колективности преобразити у систем индивидуалних вредности, од којих је извршавање дужности прва вредност. Ниска и незрела грађанска свест у Срба узрок је њиховим многим поразима у миру. Срби су били добри и храбри вој-

ници, ратни победници, а лоши су и плашљиви грађани, слаби градитељи живота. Зато су као већински народ у Југославији пали на ступањ потчињених и служаванске већине. Јунак у рату постао је кукавица у миру и слободи. У рату је живео од српства, у слободи и миру се мора живети од човештва. За Србе, отаџбина постоји само у рату. А Нарвид мудро опомине: "Отаџбина, то је велика збирка обавеза! У миру, не мање но у рату..."

Данашњи Србин је биће које се развија између епског мита и потрошачке тривијалности са тежњом да се коначно приклони потрошачком моделу живота и изгуби духовни субјекат. Ако српски народ из ове трагедије у којој се нашао не изађе са свешћу о узроцима свог пораза, изгубиће се у сивилу и ништавилу потрошачког становништва. Ако свешћу о себи не превлада своју трагедију, трагедија ће се распасти у гротес-

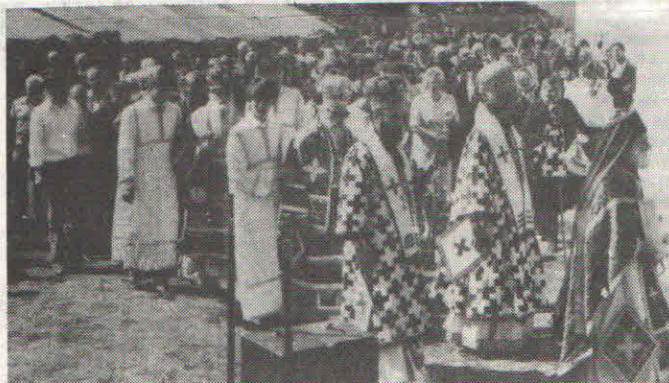
ФОТОПЛОВ "ГРЕШНИК" ИЗ КРАЈИНЕ

Ову злогавранску разгледницу манастира Милешеве снимлио је 1941 године пријепољски фотограф Живорад Свичевић. На њој је у црним облацима урезан лик тадашњег милешевског игумана Нестора Тркуљековића је био родом из Книрске Крајине. Пре него се закалуђерио он се звао Марко. Постављен је за старешину манастира на Спасовдан 1935 године, уз његову 700-годишњицу, а на интервенцију сенатора Сретена Вукосављевића и благослив тадашњег патријарха Српске православне цркве Петра Варнаве, солунца, родом из Пљеваља.

Судбина је овом угледном милешевском игуману доделила да буде прва невина жртва идеолошког једноумља. Крајем октобра 1941 године стрељали су га милешевски партизани. Пуних педесет година и гроб му је био необележен.

МИЛЕШЕВСКА ЈУБИЛАРНА ЛИТИЈА

Пре девет година, на Малу Госпојину 1985 године, светосавски народ милешевског краја је упркос отпорима последњег ешалона брионске власти достојанствено прославио 750-годишњицу постојања манастира Милешево. Тада је котлина под Титеровцем била крцато испуњена светом, а друм од Пријепоља до манастира закрчен са преко хиљаду моторних возила.

На овом снимку пријепољског фотографа Мике Свичевића видимо чело традиционалне литије око манастира, организоване у част тог јубилеја.

ци и труљењу. Јер, трагедија је несрећа онда када се сазнање о њој не преобрази у отпор постојећем и стваралаштво... Неколико покољења жртвована су за две утопије: Југославију и социјализам. Да ли је то била само историјска заблуда? Или је то била нужа у муци опстајања? Шта је то "историјска заблуда"? Ако би се рационално сагледала људска прошлост, увидело би се да се много дуже бивствовало у "заблудама", него у разуму. Ниче је у праву: да би људи делали морају веровати у заблуде...

Опстајање у вери или проверавање

Срби егзистирају на дуалистичком начелу. Вера и неверство снажно се условљавају, као и колективност и индивидуалност. Победа и пораз су равноправни у значењу и памћењу. Родољубље и издаја имају митске парадигме. Храброст и кукавичлук, такође. У целини гледано, српски

Активност Кола Српских Сестара у Милешевској епархији ВРАЋАЊЕ ИСТОЧНИКУ ЖИВОТА

Пре годину дана у свим општинама милешевске епархије основано је традиционално Коло Српских Сестара. организатор епархијског кола је г-ђа Анђелка Ранчевић-Бојић, а прва председница г-ђа Сета Релић-Ђушић. Основани су и огранци у општинама. Председница ове организације у општини Пријепоље је г-ђа Јованка Рајак, у општини Пљевље г-ђа Славојка Драгачевић, у општини Прибој г-ђа Вера Пијевац, у општини Нова Варош г-ђа Љубинка Нешковић и у општини Сјеница г-ђа Рада Ракоњац.

У протеклом времену ова племенита организација часних Српкиња, следбеница Косовке Девојке, водила је успешне хуманитарне акције на прикупљању хране, одеће и обуће за народ и борбе у српским Крајинама, поклон за ратну сирочад и обезбеђивање крви за рањенике. У Прогласу Кола Српских Сестара који је ових дана упућен јавности се, између осталог, каже:

-Петовековно ропство није успело да уништи веру и традицију. Полувековни систем јесте. Уништио је веру, традицију, село - ИСТОЧНИК

Ризница манастира Свете Тројице

ЖИВОТА. У селу расте цвет. Раја се и мирише. У селу мирише чак и балега. Испод ње расте најлепши цвет и кромпир и купус и хлеб и сва друга храна и живот и песма и радост и љубав. Данас ко има хране побеђује. Пођимо на село и окренимо земљу да нам рађа. Ценимо своју веру и вековну традицију...

Археолошка открића у Милешеву

ПРОНАЂЕНА ГЛАВНА МАНАСТИРСКА КАПИЈА

У манастиру Милешеви су прошлог лета извршени веома значајни археолошки и рестаураторско-конзерваторски радови. Њима је руководила познати архитекта Оливера Кандић, из Београда са групом стручњака Археолошког института САНУ и регионалног Завода за заштиту споменика културе из Краљева. Том приликом екипа је открила главну манастирску капију која се налази са источне стране храма, са правца манастирске воденице. Капија је била у склопу манастирског бедема који је опасивао богомољу.

Ископавања унутар манастира открила су и два гроба за која стручњаци претпостављају да су припадала члановима породице краља Владислава, ктитора Милешеве. Верује се да је у темељу спољне приправе био гроб Светог Сава.

Садашња обнова манастира Милешеве (крова и свода) и сви конзерваторско-санциони радови у његовој порти усмерени су на враћање изворних облика овом светосавском споменику наше историје и културе. Надамо се да ће тај посао бити завршен до предстојећих јубилеја.

идентитет се најизразитије успоставља православљем и борилаштвом за његову одбрану, односно, своју слободу. Вера, слобода, држава, стала се у једно код Срба, и то већ од тринаестог века. Рано настала свест о идентитету узрокована је геополитичким положајем српског народа, његовим бивштовањем на граничним просторима европске и хришћанске цивилизације и потом две империје - османлијске и аустро-угарске. Срби су били приморани на самосвест или уништење, на одбрану идентитета или асимилацију, на опстајање у вери по сваку цену или на проверавање. У тој муци и алтернативи опстајања, саткала се целокупна њихова духовност и обликовао се њихов национални етнос. А он је разнолик. Јован Цвијић га географски, етнографски и етнопсихички означаје. Али, Цвијићева карактерологија Срба је могла бити

ЗАДУЖБИНАР СВЕТИХ ЗАДУЖБИНА

Пре четири године тадшњи патријарх Српске Православне цркве Герман је специјалном повељом прогласио Мирка Васовића из Пријепоља за ктитора задужбинара Спомен-храма Светог Саве на Врачару у Београду.

Сада је Васовић поклатио манастиру Милешеви два позлаћена крста у вредности 4,5 хиљада марака. Они ће бити постављени на две манастирске припрате. Од пре пар година на оба манастирска кубета из даљине сјаје два велика позлаћена крста. Један је манастиру даровао Мирков брат Немања Васовић. Тако је Милешево, капитални споменик наше историје и културе, добио најскупоценији спољни декор од како је био порушен у 17 веку и стотину година био без крова. А тиме је Мирко Васовић постао задужбинар у обе српске светосавске задужбине, историјски међусобно тесно повезане.

Прослава Савиндана у Сопотници

ПОВРАТАК ИЗВОРИШТУ

Основна школа "Душан Алексић" у Сопотници већ четврти пут сада организовано прославља дан Светог Саве. Традиционални домаћин школске славе 1991 године био је Милија Јањушевић, 1992 - Милорад Вукашиновић, 1993 - Љубинко Тмушић, а ове 1994 године ту улогу ће имати Ратко Вуловић. Ломљењем славског колача ту дужност ће за следећу годину преузети Милојица Тешевић. Школски домаћини се већ знају до 2000-године. То народно расположење на свој начин илуструје и један породични разговор:

-Требао си преузети да догодине ти будеш школски домаћин! - рекла је лани домаћица Стефана Јањушевић свом мужу Николи.

-Боже здравље, то ћемо ми бити неке друге године...узвратио је муж.

-Бојим се да то нећу дочекати, а жеља ми је да само још једном, као некад, доживим школску славу, Светог Саву! - додала је Стефана. (Онако као како је њен отац Милисав Пушица из Водице, био школски домаћин, као председник страњанске општине. А убијен је крајем рата на прагу своје куће потпуно невин.)

Скоро је изненада умрла домаћица Стефана. Жељу ће јој постхумно испунити њен син Томислав и муж Никола. Тако се после паузе од пола века Сопотница повратила свом светосавском изворишту, својој школској традицији.

НА СВЕТОГА САВУ

Малено сам ћаче, малено ми знање,
ал сам упознала књигу и читање.

Па већ и ја знадем за Светога Саву
и разумем лепо данашњу прославу.

Свети Сава беше од краљевске крви,
велики учитељ, просветитељ први.

Он је отварао прве црквене, школе
и учио Србе да се Богу моле.

Зато цело српство данас славу слави
и с љубављу кличе Светитељу Сави.

Па му и ја кличем и ако сам мала:
"Светитељу Сава слава ти и хвала!"

Вест са „Савиндан“

Име школе „Свети Сава“

Од првих година моје Основна школа у Бостанима, код Пријетана, добила је назив „Свети Сава“. То је било што се она одје прослела са народом из манастира Милешево. Ми се поносимо што наша школа носи име највећег српског учитеља и просветитеља.

И ми ћемо ускоро први пут прославити Савиндан - своју школску славу. Надаћу се да ће се пусти млоге лепе песме и друштвају са Светом Савом. Битће много радосни и весели.

Замалих директора моје школе да ову радосну вест са насине овери школским печатом.

Милона Врзуновић
ученица V разреда
Основне школе „Свети Сава“
Пријетане

тачна у патријархалној заједници. Уласком Срба у модерну цивилизацију, велике миграције које су настале под дејством ратова, револуције и особито урбанизације, разлиле су, мутирале и преобразиле многа етнопсихичка и менталитетска својства српског народа која је именовао и описао велики Јован Цвијић

Завидим писцима који умеју и смеју да именују општа карактеролошка својства народа...

Неодговорност за своју судбину, основа је свеукупног неморала и појединца, грађанина, и колектива, нације. А та неодговорност на нашим просторима је опште стање духа, та неодговорност је последица неслободе. Само у слободи може да се заснује грађански морал у коме је одговорност за будућност прва дужност...

Јунаци или издајници - треће нема!

Срби верују да имају славну прошлост. То је највиши израз њихове самосвести. То је метафизичка димензија српске свести. Прошлост је Србима апсолут као религија, Бог. Они одиста рационално незнају шта је стварно њихова прошлост. Јунаштво, жртвовање, страдање... А то нису рационалне, животносне категорије то су митови и религиозна осећања. Срби су за своје несреће учинили главним кривцима - издајнике. Та инверзија истине и свести утемељена је у наш језгрени мит - косовски. Вук Бранковић је понео главну кривицу за пораз, изгубију и потоња страдања, а не Мурат и Бајазит. Срби су сами себе прогласили кривцем за своју историјску несрећу. То је, вероватно, јединствена историјска свест једне нације бар у европском простору. Да ли је то духовна снага, хришћанство, грандоманија, опојна сулудост? То својство је узрочна, идејна, морална, антрополошка одред-

КУДА ИДЕШ ТАНАСИЈЕ?

Треба забележити и ово: двадесет и осмога јуна 1989 године звонар Богородичине цркве у Паризу није потегао конопце, као што је то његов далеки предак учинио шест векова раније за победу српског оружја на Косову.

Париз је, изгледа, штедео овај пут на звонима.

Певушио сам, стога, стару веселу песмицу:

-Звоне, звоне, Манасије,
Нотр Дам, Нотр Дам!

Куда идеш Танасије?
Откуд знам? Откуд знам?

Али Танасије је оног јуна знао куда иде! Са њим су корачали и његови стари, они што нису имали среће да доживе двадесет и осми јуни 1989 на пустом пољу, где су од туге увенули чак и црвени божури - тамо, где су шест векова раније брањена велика звона Нотр Дама, од којих би Турци свакако излили топове.

-Ех, да ми је нешто стари жив да ово види!

Изгледа да нам је усмена књижевност (за разлику од писане), суђена од када постојимо! Последњих четрдесетак година, баке, дедови, стричеви и старе тетке исправљали су кришом званичне лекције из улюбеника, учећи код куће децу да су то што јесу захваљући својим прецима. Причали су им о јунацима и свецима, упућивали их у тајне обичаје, молитве и обреде, баш као да смо живели под Турцима, а не под нашим однарођеним земљацима...

Јер, у то време (неповратило се!), деца су више учила о храбром псу Тигру, него, Боже ми прости, о Светом Сави, који је пола века био ескомунициран из наших јавних живота.

"Ускликнимо с љубављу..." - певало се полутихо, заверенички, глава уз главу, иза навучених завеса или пред јутро, за задимљеним столовима периферијских кафана.

Свако ко би купио више од двадесет јаја у пролеће, био је сумњив да ће их и офарбати!

Бадњак се носио испод зимског капута, а иконе скривале у оставу, када у кућу бане правремена комшиница да наплати неку чланарину.

Вероватно је читаву ту ствар обављало неко тајно Министарство за неговање колективног заборава у Срба, коме замало није пошло за руком да избрише, сруши у прах и пепео, затури, избледи, изманипулише, распе, омаловажи, демистификује све оно што нас је везивало за прошлост и сопствене корене.

Уместо да идемо у двадесет и први век - пребацују нам данас Северњаци - ми

се враћамо у четрнаести...

Хвала на упозорењу!

Али како да нам олиста крошња у двадесет и првом, ако не знамо у ком су нам столетију корени?

Уосталом, они су већ одавно Дан својих мртвих прогласили државним празником, док ми још увек, тек после пуног радног времена, смемо да за Задушнице оплевимо гробове својих предака.

Учили смо, тако, деценијама, да су косовски витезови били пре свега феудалци, којима је класна припадност налагала да искоришћавају и тлаче свој народ - а тек онда Срби!

Два милиона људи на Газиместану, шест векова касније, демантовало је ову

поучну дијалектичко-материјалистичку теорију, стигли су из неког аветињског Министарства истине, које је већ одавно распуштено, а да многи његови службеници то и не знају.

Они се наивно надају да ће о свему, па и о њима, историја казати своју последњу реч. Али историја ће имати паметнијег посла него да се бави идеолошким бубашвабама. Њима ће се бавити - заборав.

Боже, следим се од помисли како би нас тек мрзели да смо 1389 године добили ту битку, кад нас не воле ни као губитнике!

"Куда идеш, Танасије? Сада зам, сада знам..."

Момо Капор

Уз 90-ти рођендан "Политике"

ПОЛИТИКА ПРИЈЕПОЉСКО ПРВО "ПИСМО ЧИТАЛАЦА"

Истовремено, 25 јануара 1904 године, када је овде формирано друштво "Свети Сава", у Београду се родио лист "Политика". У њеним првим бројевима и на првој страници два наставка и четири ступца, штампан је чланак под насловом "Аустрија и стара Србија". Рашка област, коридор између Србије и Црне Горе, звани Санџак, означаван је на страницама листа синтагмом - "неослобођени крајеви на југу". Лим је лимитирао границу између два анахрона царства - отоманског и ћесарског. На његовој обали у Пријеполу остао је сведок - католичка црквица. Пријеполје је имало царинарницу на лимској хуприји. На тремећи касабa Пријеполја, Пљеваља и Прибоја наспрам турских, лоцирани су аустријски војни гарнизони који су изазивањем нерета потпаљивали рат између Србије и Турске како би се Аустрија нашла у улози "спасиоца", и онако како је то чинила у Босни.

Куриозитет представља и чињеница да је прво "писмо читалаца" објављено у "Политици", након само десет дана њеног излагања стигло из Пријеполја. У њему се, између осталог каже:

Овамо је изгубљен сваки компас и човек просто не зна на коју страну да се окрене: у страху од Аустрије претерали смо у верности султану и саме чистокрвне Турке: Док Аустријски агенти маме сељацима обећањима, догле турски сејмени потпаљују и руше српске школе... Како ли ће тек бити када туђини и њихове слуге сазнају да је Русија заратила с Јапаном...

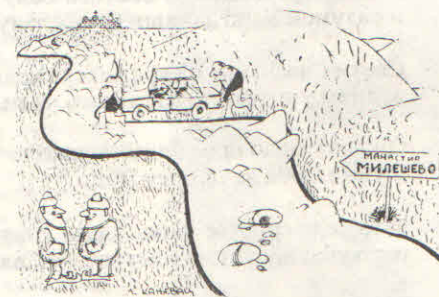
Писмо је непотписано, али се верује да је његов аутор учитељ Сретен Вукосаваљевих

Времеплов

ПРИЛОГ "БРОЗИЈАДИ"

Овдашње локалне власти су у брозоморном времену преко 30 година систематски одлагале изградњу савременог, асфалтног пута од Пријеполја до манастира Милешеве. Чак су и наменска финансијска средства из републичког и инвестиционог фонда за изградњу ове саобраћајнице трошена за друге сврхе. Сваке "преступне" године, а особито пред неке изборе, грађевински радови на овом друму су и почињани и обустављани. Сечене врбе и тополе поред реке Милешевке су ко зна колико пута подмлађиване, а милешевског пута нема, па нема... То је у пролеће 1974 године, када је завршено уставно комадање Србије, иритирало главног уредника "Политике" у Пријеполу да у листу објави ову карикатуру.

НАША КАРИКАТУРА: ВРБОВ ПУТ

— Град се пут, посечене су врбе?
— Ах, оне су само праунуке старих сеча!

ница у многим збивањима, најчешће кобним. Та одредница - издаја учиниће читаву народну свест о себи - некритичном, неистинитом, неразумном. Она ће се протегнути и на мир, на све општенародне послове. А српска историја не помиње ни једно биће које није ни јунак, ни издајник. Њега не види, не придаје му прави значај. Назив му је баналан, али тачан: снајажљив човек. Човек способан да опстаје у свим околностима. Ти снајажљиви људи су одржали српство...

Непоштовање собе наше је најчешће карактерно својство. Човек који себе не поштује нема разлогани другог да поштује. Он се других плаши, па им се улизује или их презири па их вређа. Тако се данас понаша људска већина у овој разореној и раскаланој Србији. Шта је данас Србин? Бахати рајетин! Човек који заборавља стид. У овој земљи слобода је у просташтву нашла своју потврду и свој спонтани

израз. Просташтво се из сеоских крчми и задружних дућана, са пијача и кафана малих вароши, из друмских меана са певачицом и стриптизом, са спортских стадиона, преселило у центар Београда, средње школе, универзитет, биоскопе, позоришта, концерте рок ен рола, радио, телевизију, "жуту штампу", "модерну књижевност", на Теразије и кнез Михаилову. Просташтво провинције и периферије, једно опасно силајско просташтво освојило је нашу "престоницу"...

Безверје овладало људским душама. У општем стању духа, најизраженије је безверје. У нашој земљи више нико не верује у оно што не постоји, односно што не види. Булгарна реалност прожела нам је мисао и душу. Дух је, дакле, мртав. Сада се верује само у оно што је корисно. Толико је безверје да се не верује ни у оно што је било. Истина је, дакле, мртва. Сада се

ПРВИ ДАВИД ШТРБАЦ

Међу првим носиоцима Ордена Светог Саве из милешевског краја био је Јован Љујић, из Пријепоља који је веома кратко живео крајем 19 и у првој деценији овог века. Умро је у Сарајеву 1911 године у моменту када је српска влада Николе Пашића упутила писмени захтев аустроугарској власти у Босни да се Љујићу дадне дозвола за долазак у Београд на лечење.

Од своје ране младости Јован Љујић је био активан национални и културни радник, по угледу на свог брата Јеврема Љујића, свештеника, родом из села Ивања код Пријепоља. Као ђак Учитељско-богословске школе у Скопљу Јован Љујић је по личном избору свог разредног

старешине књижевника Петра Кочића премијерно одиграо улогу Давида Штрпца у Кочићевој комедији "Јазавац пред судом". Био је познаник

Гаврила Принципа и члан тадашње националне омладинске организације "Млада Босна" у којој је био и наш нобеловац Иво Андрић. Дружио се са песником Алексом Шантићем и кругом писаца у Мостару где је уређивао лист "Српска реч".

Овом приликом објављујемо и факсимил Љујићевог ђачког рукописа - заглавље његовог литерарног рада "Шта шуми Вардар", из кога се види

стање духа и свести српског народа почетком 20 века. Рукопис је сачувао његов синовац Велибор Љујић и ми га уступамо Народној библиотеци "Вук Караџић" у Пријепољу.

Јован Љујић, носиоц Ордена Светог Саве

ЗАВИЧАЈНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ОСНОВАНО ДРУШТВО "СТАРА РАШКА"

У Београду је недавно основано Удружење "Стара Рашка" чији је главни циљ национална, културна и привредна обнова географског краја у коме је рођена прва српска држава. Мотив ове иницијативе угледних београдских интелектуалаца - научника, писаца и привредника, који су родом са ових простора, је племенита завичајна љубав. И ово судбоносно време је искресало рађање овог друштва.

- Земља која на својој територији има Сопотане и Милешево не може и не сме да се коцка око својих светиња са оним снагама које желе отцепљење простора старе Рашке, колевке српског народа и његове државе, неотуђивог дела Србије - истакао је на оснивачком скупу академик др. Петар Влаховић.

- Деловаћемо као "мозак" који координира заједничке акције свих у остваривању наших заједничких циљева - нагласио је том приликом професор Правног факултета у Београду др. Мирко Васиљевић. За председника Удружења "Стара Рашка" изабран је проф. др. Славенко Терзић, директор Историјског института САНУ.

Наш Милешевски културни клуб "Свети Сава" са седиштем у Пријепољу, који већ три године на овим просторима активно делује на духовном и културном плану, спреман је на сваку сарадњу са Удружењем "Стара Рашка".

Шта шуми Вардар?

Шта је државна која се и нешто, да јавља у души сваког српског, у души и једног и сваког друго, који ша и кармане зна о прошлости својој.

Шта је шуми се мало ко мало изиша и пошале катуну. Иста је, гауши бика крских војника, иста варку, ии јаска и кукаваа свјетле рефе, која ишчи за ишчириши драмни... Загауши на лалат српске мајке, која је јединица емо од проклених враћака убијен... Загауши на младо срце, која шуми за ишчириши оцем!

ЗАНИМЉИВОСТИ САВИН ДУД

Један под теретом времена расчеречени дуд, огромних димензија и невероватне старости, што још увек расте у манастирској порти Пећке Патријаршије, је према предању својом руком засадио Свети Сава, при повратку са ходочашћа Христовом гробу у Јерусалиму, одакле је донео садницу.

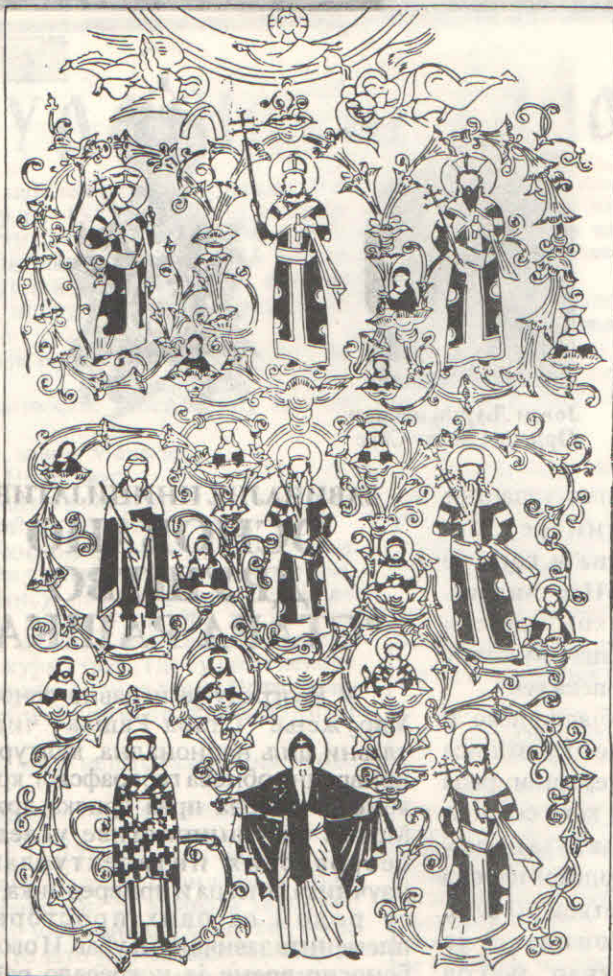

зна ка је лаж - истина. Са безверјем је настала унутрашња слобода: из људи хују нека претња и пустош. Са том слободом и она спољна, за сада само практична, прагматична: да се дела за корисно, одмах корисно. И све је дозвољено. И све се сме... Толстој је записао у свом дневнику: "Тип Руса занетог због недостатка веза са животом". Додајем: колико познајем руску литературу много је таквих Руса било до 1917. А онда их је болшевизам, стаљинизам, борба, комунизам, све привезао за живот. И то за ужасан живот.

Ако је постојао овај тип Толстојевог Руса, а постојао је, таквог Србина нема. Србину се лице не види од живота и његове прљавштине. Најчешћи тип Србина: човек који не разликује друге људе од себе. И по добру, и по злу. Он воли само оне који личе на њега. Србин понекад пристаје само на једну разлику: између моћног и потчињеног, богатог и бедног, туђина и свог, оног који држи батину и оног који трпи батине.

Србину су углавном сви Срби исти. Ако је лопов, сви су Срби лопови, ако је покварен сви су Срби непоштени, ако је поштен сви су му поштени. Отуда његова лаковерност. Најгора, бар мени, српска особина је нападна фамилијарност, та страст да што пре присвоји и учини себи равним свакога кога сретне. То он чини улагивањем, добротом, раскалашности, давањем себе и свега што има. Свечини да види буду ка он Србин не чини и поред све уздице, он свагда настоји дави које поје, даље приближи, чисте испра.

Прочитах Сјенкејевичев запис: "Тешко народима који више воле слободу него огаднину". Узнемиравајућа опомена! Треба то промислити. Мени је отаџбина слобода, али није само слобода. Није свакако, међутим, ако не волимо слободу више од отаџбине, губимо и отаџбину. Бар тако се досад збивало са нама Србима у нашој историји...

Бисери српске културне баштине

ЛОЗА НЕМАЊИЋА

(Фреска из манастира Дечани сликана 1346 године)

Ова породична лоза славних Немањића корени се од родоначелника династије, жупана Стевана Немања и његових синова: Стевана Првовенчаног, првог српског краља и Растка Немањића - Светог Саве, првог српског архиепископа. На стаблу, одоздо нагоре, су: краљ Драгутић, краљ Милутин, краљ Стефан Дечански, цар Душан Силни и цар Урош Нејаки. Они су на овој фресци живописани у крупном, гро-плану, док је њихово, у историји мање познато потомство, представљено у минијатури.

Овај уметнички живопис у манастиру Дечани настао је у времену када је Немањићка Србија била на врхунцу своје славе и моћи. Онда је 14 веку када је на великом Сабору у Скопљу донет Душанов Законик и Србија постала правна држава.

АНЂЕО ИЗ МИЛЕШЕВЕ

Препосио сам твој мир и твоју љубав од Мораве до Темзе и кад сам се радовао, и кад сам на далеке улице као рањена птица пао, никад, никад те, мили мој, нисам заборављао.

Светислав Мандић

САВИНИ ПУТОКАЗИ

Кроз вјекове га желе и памте,
осветљава путеве спаса и истине,
скривене у тами наших грехова.

Када присили Арнаутина Синана
да му свете мошти спали на Врачару,
утемељи потомству будућу престоницу.

Прах што га је вјетар разносио
са ломаче наших посртања,
осветљао је Београд,
а истопљене мошти га помазаше.

Срби, што народним пословима долазите у Београд,
са уздахом ваздуха осјетите макар на трен,
да је прах светих мошти ту некада развејан,
као сјеме сунчевих топлих зрна,
како молитва за нашу слогу...

Дух Светог Саве

СВЕТЛОСТ У ТМИНАМА

Свети Сава је био и остао непролазна вредност српске историје. Кроз Христа и Његово Јеванђеље он је постао главна стваралачка енергија нашег живљења и постојања. Непогрешиви путоказ на свим историјским раскршћима и беспућима. Светлост у свим српским тминама. Нада и утеха

у нашим тугама. Свест и савест у страшним кризама. Савина жртвовања за српски народ донела су му вечиту славу. Опеван је у песмама, прослављен у причама, овековечен у храмовима посвећеним његовом имену. Има ли краја где Срби живе да се најживописнији потоци не зове Савинац, најлепше брдо - Савино, најчаробнији забран - Савина шума. А код нас: Савина Вода, Савин Лакат, Савин Крш, Савин Кук, Савино Стопало и као круна свега - САВИН ПУТ...

Сави што је са својим оцем Немањом и целом лозом Немањића засејао српску земљу храмовима, поносом наше националне и духовне културе, најприличније је било подићи Храм који ће својом архитектуром надмашити све што је до сада на Балкану подигнуто, јер и личност и дело Светог Саве надмашују све личности које су живеле на овим просторима. Храм Светог Саве на Врачару је капа престоног Београда и целе Србије...

Богу се молећи Светог Саву прослављамо, а градњу Храма настављамо. То је велико дело које тражи и велике жртве. Јер, зна се: "Без муке се пјесма не испоја, без муке се сабла не искова..." Зато Свети Сава данас тражи целе Србе, а не разломке и мрвице!

САВИНДАН

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: МИЛОРАД ВЕРУОВИЋ • ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: СТАНКО ПУРИЋ •
ФОТОГРАФИЈЕ: ЗОРАН ЗЕКАВЧИЋ И НИКОЛА БОЈИЋ • ГРАФИЧКИ СИМБОЛ ЈУБИЛЕЈА •
МИЛЕШЕВСКЕ ШТАМПАРИЈЕ: ЗОРАН ПУРИЋ • ШТАМПА: ШТАМПАРИЈА "МИЛЕШЕВО" ПРИЈЕПОЉЕ